

СЕКЦІЯ 9 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.8

ВИДИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ТА СПОСОБИ ЇЇ ПЕРЕВІРКИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Алябов Ю.В., старший викладач
кафедри галузевого права
Херсонський державний університет

У статті досліджуються проблемні питання застосування різних способів перевірки інформації про підготовку і скоєння злочинів проти довкілля, висвітлюються різні джерела інформації про підготовку і скоєння кримінальних правопорушень екологічного законодавства.

Ключові слова: криміналістична інформація, джерела інформації, способи перевірки інформації, злочини проти довкілля.

В статье исследуются проблемные вопросы применения разных способов проверки информации о подготовке и совершении преступлений против окружающей природной среды, освещаются разные источники информации о подготовке и совершении уголовных правонарушений экологического законодательства.

Ключевые слова: криминалистическая информация, источники информации, способы проверки информации, преступления против окружающей природной среды.

Alyabov Y.V. TYPES OF INFORMATION ABOUT A CRIME AGAINST THE ENVIRONMENT AND HOW TO CHECK IT: PROBLEMS

This article investigates the problematic issues of application of different methods to verify the information on the preparation and crimes against the environment highlights the different sources of information on the preparation and criminal offenses of environmental legislation.

Key words: criminal records, sources of information, methods to verify the information, crimes against the environment.

Постановка проблеми. Заподіяння серйозної шкоди довкіллю через безгосподарське ставлення до використання природних ресурсів викликає занепокоєння в сучасному суспільстві і мобілізує громадськість на допомогу правоохоронним органам у протидії злочинам проти довкілля. Однією з причин зростання кількості екологічних правопорушень є послаблення в останні роки контролю за використанням і відтворенням природних ресурсів з боку спеціально уповноважених державних органів, бездіяльність органів місцевого самоврядування, недостатнє забезпечення правоохоронних органів необхідними методичними рекомендаціями з питань розкриття і розслідування такої категорії злочинів.

Зокрема викликає занепокоєння той факт, що в новому кримінально-процесуальному законодавстві недостатньо норм, які б закріплювали базові положення криміналістичного вчення про види джерел інформації про злочини, а також про спосо-

би перевірки такої інформації, якими могли б користуватися слідчі в ході досудового розслідування, в тому числі злочинів проти довкілля. Законодавче закріплення таких видів інформації про злочини і способи перевірки такої інформації допоможе підвищити ефективність діяльності слідчих і оперативних підрозділів.

Ступінь розробленості проблеми. Деякі питання проблематики криміналістичної характеристики злочинів проти довкілля, а також дотримання законності під час перевірки інформації про екологічні правопорушення, що може бути отримана оперативним шляхом, досліджувались вченими-криміналістами: В.Л. Грохольським, М.О. Духно, В.В. Єгошиним, І.П. Козаченком, Г.А. Матусовським, Н.І. Ниндиповою, А.М. Плешаковим, М.О. Селівановим та ін. Водночас проблема перевірки інформації про будь-які злочини, в тому числі злочини проти довкілля, є дискусійною.

З огляду на це метою статті є спроба класифікувати види інформації про злочини

проти довкілля, яка може надходити слідчому, прокуророві або оперативним підрозділам, а також окреслення способів перевірки такої інформації з метою використання такої інформації в якості доказової в кримінальному провадженні. Це, у свою чергу, вимагає виконання таких **завдань**: дослідити і порівняти старі і нові норми кримінально-процесуального законодавства, що стосуються видів джерел інформації про злочини проти довкілля, порядку збирання такої інформації, способів перевірки інформації та її оцінки з точки зору належності і допустимості; виявлення можливих прогалин у сучасному кримінально-процесуальному законодавстві; обґрунтувати доцільність класифікації видів джерел інформації про злочини проти довкілля та визначення способів її перевірки.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі особливого значення набуває кримінально-правова охорона відносин у сфері охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, ефективної боротьби слідчих і оперативних підрозділів, органів прокуратури з кримінальними правопорушеннями норм екологічного законодавства. З цією метою в чинному Кримінальному кодексі України редакції 2001 року було запроваджено розділ «Злочини проти довкілля» [3, с. 629], в якому систематизовано за родовим об'єктом склади кримінальних правопорушень, що посягають на порядок використання та охорони природних ресурсів, екологічну безпеку.

За даними ООН, екологічні злочини займають третє місце у світі за частотою скоєння, проте їх виявленню та розслідуванню не надається належна увага. Наслідки ж екологічних злочинів проявляються у заподіянні значної шкоди довкіллю, здоров'ю та життю громадян, стану екосистем, збереженню біорізноманіття, а також у забрудненні і вичерпанні природних ресурсів. У Європейському Союзі значно зросла увага до цього питання, оскільки на засіданні Спеціального комітету ЄС з питань організованої злочинності Європарламенту у липні 2012 року було запропоновано вдосконалити законодавчу базу для 27 країн-членів ЄС у сфері протидії екологічним злочинам. Розслідуванням екологічних злочинів на міжнародному та європейському рівнях займаються Інтерпол та Європол.

У сучасних умовах зростання впливу науково-технічної революції на стан навколишнього природного середовища стає важливим удосконалення організації розслідування злочинів проти довкілля: оперативне реагування правоохоронної системи на інформацію з різних джерел про

екологічні правопорушення, своєчасна і якісна перевірка слідчими підрозділами і оперативними підрозділами інформації про злочини проти довкілля, ефективне здійснення системи гласних і негласних слідчих (розшукових) заходів з використанням сучасних методик і спеціальних знань.

Аналіз практики досудових розслідувань показує, що на початковій стадії розслідування з'являється суб'єктивна заява або повідомлення про злочин, який вже був вчинений і має певні негативні наслідки, або злочин, який готується, і в цій заяві, або повідомленні, містяться неперевірені дані, що мають підтверджувати наявність підстав для порушення кримінальної справи. Ретельний аналіз таких заяв і повідомлень показує, що більшість із них ніяких фактичних доказових даних не містять, а являють собою суб'єктивні твердження певної особи про вчинення злочину. Тобто складається ситуація, що привід для початку досудового розслідування існує, але потребує додаткової перевірки і уточнення, а підстави для порушення кримінальної справи відсутні.

Викликає занепокоєння той факт, що сучасний законодавець відмовився використовувати в Кримінальному процесуальному кодексі України такі традиційні для кримінально-процесуального права базові поняття, як «приводи для порушення кримінальної справи» і «підстави для порушення кримінальної справи».

Так, у частині 1 ст. 94 Кримінально-процесуального кодексу України редакції 1960 року визначались наступні приводи до порушення кримінальної справи:

- 1) заяви або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян;
- 2) повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення злочину або з речовим доказом;
- 3) явка з повинною;
- 4) повідомлення, опубліковані в пресі;
- 5) безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором або судом ознак злочину.

Частина 2 ст. 94 Кримінально-процесуального кодексу України редакції 1960 року визначає поняття «підстави для порушення кримінальної справи»: «Справа може бути порушена тільки в тих випадках, коли є достатні дані, що вказують на наявність ознак злочину» [2, с. 141].

При розробці нового КПК України 2012 року законодавець вирішив замінити поняття «злочин» терміном «кримінальне правопорушення». Цей термін включає також

поняття «кримінальний проступок», яке має бути роз'яснене у спеціальному законі, але за останні три роки цей закон так і не був прийнятий. Поняття «кримінальна справа» законодавець замінив терміном «матеріали кримінального провадження» (ст. 317 КПК України 2012 року), а «порушення кримінальної справи» замінив на «початок досудового розслідування». На нашу думку, з боку законодавця було недоцільно так докорінно змінювати базові традиційні поняття кримінально-процесуального закону. До речі, зміст багатьох цих понять не роз'яснений законодавцем [1, с. 168].

Зокрема в частині 1 ст. 214 КПК України 2012 року законодавець згадує про приводи для порушення кримінальної справи в наступній формі: «Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійно зафіксованих ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування» [1, с. 112].

На нашу думку, в наведеній нормі діючого кримінально-процесуального закону потребує детального роз'яснення поняття «кримінальне правопорушення», оскільки ніяких коментарів до змісту цього терміну в КПК України 2012 року законодавець не наводить, а в діючому Кримінальному кодексі України редакції 2001 року законодавець оперує поняттям «злочин», а не «кримінальне правопорушення». Наприклад, частина 1 ст. 2 КК України: «Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кодексом». У частині 1 ст. 11 КК України визначається поняття злочину: «Злочином є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину». На цьому прикладі ми бачимо серйозну колізію норм кримінально-процесуального та кримінального законів, що потребує вирішення найближчим часом [3].

Вважаємо, що потребує додаткового роз'яснення в тексті ст. 214 КПК України 2012 року поняття «будь-яке джерело». Законодавцю необхідно уточнити: з якого саме джерела слідчий або прокурор повинен отримати обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Наприклад, чи можуть виступати в якості таких джерел пояснення або повідомлення родичів слідчого або прокурора, його близьких та знайомих, сусідів, колег

по роботі або повідомлення в засобах масової інформації. Важливо конкретизувати перелік тих джерел, з яких слідчий або прокурор може отримати інформацію про обставини вчинення кримінального правопорушення, а також визначити способи перевірки правдивості отриманої інформації про злочини [1].

Крім того, законодавець чомусь не зазначив, що інформація про вчинення злочину (кримінального правопорушення) може бути отримана і в результаті оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється оперативними підрозділами відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Щодо злочинів проти довкілля, то така інформація може стосуватись: а) відомостей про уже вчинений злочин; б) відомостей про підготовку до злочину, направленої проти довкілля.

Виявлення ознак злочину проти довкілля може також мати місце і в ході розслідування іншої кримінальної справи. У цьому випадку інформація про виявлений злочин міститься у відповідних процесуальних документах. Ознаки злочину проти довкілля можуть бути виявлені в ході адміністративної діяльності: а) органами державної влади загальної компетенції: районною або обласною державною адміністрацією; б) органом місцевого самоврядування, наприклад, виконавчим комітетом сільської, селищної або міської ради; в) державним органом спеціальної компетенції: екологічною інспекцією, підрозділом Державного агентства земельних ресурсів та ін.

За вимогами КПК України редакції 1960 року кримінальна справа могла бути порушена тільки в тих випадках, коли є достатні дані, що вказують на наявність ознак злочину. На думку В.В. Мельника, на початковому етапі процесу доказування вся інформація, що знаходиться в орбіті слідства щодо розв'язання питань про винність підозрюваного, носить не достовірний, а скоріше ймовірний характер [4, с. 92].

Слідчі (розшукові) дії повинні допомогти перевірці ймовірної інформації і перетворити її з оперативної (ймовірної) на процесуальну (достовірну). Ми вважаємо, що було б доцільно поновити стадію попередньої перевірки інформації про вчинений або підготовлений злочин за допомогою оперативно-розшукових або інших оперативних засобів.

О. Буганов зазначав, що оперативно-розшукову діяльність ні за яких умов не можна розглядати як частину регламентованого законом процесу розслідування. Вона в цілому має допоміжний, підсобний характер стосовно збирання доказової, процесуальної інформації. Вона має завдання – вказа-

ти, де і як шукати джерела фактичних даних процесуальним шляхом або ж встановити можливі джерела збирання інформації, яка в майбутньому перетвориться на доказову. Оперативно-розшукова діяльність має допомогти обрати ефективні шляхи розкриття і попередження злочинів, провести найбільш ефективні слідчі дії [5, с. 122].

Аналіз практики розслідування показує, що значну частку доказової інформації було отримано в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності, яка здійснювалась до порушення кримінальної справи. Недолік сучасного кримінально-процесуального закону в тому, що він обмежує ініціативу в діяльності оперативних підрозділів. Так, стаття 41 КПК України 2012 року вказує: «Оперативні підрозділи... здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора». У такому випадку втрачається принцип наступальності в боротьбі зі злочинністю, зменшується ефективність діяльності оперативних підрозділів. Оперативно-розшукова діяльність повинна носити не тільки допоміжний характер, а бути одним із основних засобів забезпечення доказової бази кримінального провадження, допомагати слідчому в перевірці достовірності інформації про злочин, яка надходить [1].

Достатньою кількістю приводів для початку кримінального провадження у справах про злочини проти довкілля може бути наявність в отриманих матеріалах таких даних: а) про характер та обставини події, її наслідки (подія повинна мати ознаки кримінального правопорушення); б) про професійну діяльність службових осіб, на яких офіційно покладено обов'язки із забезпечення нормального функціонування об'єкта народного господарства, на якому було вчинено кримінальне правопорушення або є ознаки готування до злочину; в) про мотиви вчинення злочину, якими керувалась особа, яка вчинила ті чи інші незаконні дії.

Аналіз архівних кримінальних справ про злочини проти довкілля дозволяє виділити типові групи приводів для початку кримінального провадження (інакше кажучи, джерел інформації про вчинення кримінального правопорушення): а) матеріали перевірок органів державного контролю (екологічна інспекція, сільськогосподарська інспекція, ветеринарна та фітосанітарна інспекція, санітарно-епідеміологічна служба); б) матеріали, що зібрані працівниками правоохоронних органів, які є результатом проведення оперативно-розшукових заходів (найчастіше – оперативних підрозділів органів внутрішніх справ); в) письмові заяви потерпілих від злочинної діяльності;

г) матеріали, що набули публічного характеру (опубліковані в пресі, на інтернет-сайтах, проголошені по телебаченню, радіо); д) матеріали, які були виділені з інших кримінальних справ.

Відповідно до вимог ст. 94 КПК України 1960 року у випадку, коли в отриманих матеріалах не містилось наявних ознак злочину, виникала необхідність попередньої перевірки інформації про злочин. Перевірка містила в собі наступні заходи: витребування документів; уточнення окремих фактів; отримання пояснень від фізичних осіб, в тому числі від працівників підприємств, установ, організацій (службових і посадових осіб). Із введенням в дію КПК України 2012 року ситуація докорінно змінилась: за наявності будь-якого приводу (заява або повідомлення про кримінальне правопорушення, або самостійне отримання прокурором, слідчим відомостей про злочин з будь-якого джерела) слідчий або прокурор вносить відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і починає розслідування. Тільки після цього починаються перевірені дії слідчого процесуального характеру, що дозволяють з'ясувати достовірність отриманої ним інформації про вчинення злочину.

До змін у Кримінально-процесуальному кодексі у 2012 році законодавець розрізняє слідчі дії, які були регламентовані нормами КПК України редакції 1960 року, та оперативно-розшукові дії (заходи), які регулювались нормами Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Невідомо, з яких причин законодавець вирішив зруйнувати традиційний підхід до цього питання і поєднав дві форми діяльності (оперативно-розшукову і слідчу) в одну форму – слідчу (розшукову). Тепер законодавець визначає: а) слідчі (розшукові) дії (допит, пред'явлення для впізнання, обшук, огляд, освідування особи, слідчий експеримент, призначення експертизи); б) негласні слідчі (розшукові) дії (аудіо- і відеоконтроль особи, арешт кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку, спостереження та ін.).

При вирішенні питання про порядок збирання необхідних фактичних даних про обставини кримінального правопорушення для слідчого завжди постає питання – допускати обізнаність підозрюваної особи про процес збирання інформації про злочин з різних джерел чи здійснювати такий збір інформації в цілковитій таємниці від особи, що підозрюється в скоєнні кримінального правопорушення? Вирішити це питання без урахування конкретних обставин справи слідчому неможливо і прийняття такого рішення є виключно індивідуальним при кожному кримінальному провадженні.

У спеціальній літературі зазначається, що слідчий сам вирішує, які матеріали справи слід зробити надбанням гласності, а які зберігати у таємниці.

При проведенні перевірки достовірності криміналістичної інформації великого значення набуває залучення слідчим спеціалістів з екологічних питань, що дозволяє своєчасно визначити коло обставин, які мають значення для виявлення ознак злочину проти довкілля, вірно оцінити зібрані доказові матеріали, вжити необхідних заходів для закріплення слідів злочину. Інколи для висновку слідчого про ознаки злочину проти довкілля необхідна думка фахівців. Вона може бути отримана у вигляді акта ревізії або висновку відомчої експертизи.

До основних заходів щодо перевірки інформації про злочин проти довкілля ми відносимо: а) встановлення джерела інформації; б) встановлення підвідомчості, підконтрольності певному державному органу тієї сфери екологічних відносин, яку порушив злочин; в) встановлення ступеня вірогідності інформації про злочин; г) дослідження відомчих нормативних актів (наказів, інструкцій, положень, методик), які регламентують функціональні обов'язки службової або посадової особи, яка підозрюється у вчиненні злочину; д) отримання відповідних пояснень від потерпілих, свідків, з'ясування характеру їх відносин з особою, що підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; е) з'ясування обставин, що доводять вину підозрюваної особи; ж) дослідження обставин, які пом'якшують або обтяжують відповідальність суб'єкта злочину, збирання відомостей, які характеризують підозрювану особу; з) вилучення речей і документів, які свідчать про обставини злочину; е) визначення порядку застосування технічних засобів при проведенні слідчих (розшукових) дій.

На початку розслідування, здійснюючи збір доказової інформації і оцінюючи її, слідчий формує своє внутрішнє переконання про наявність події злочину, важливість обставин злочину, винність або невинуватість підозрюваної особи, що допомагає йому приймати правильні процесуальні рішення. У випадку, коли приводом для початку розслідування послужили матеріали відомчої перевірки (ревізії), доцільно розпочати розслідування з допиту службових осіб, які здійснювали перевірку, а також ознайомитись зі структурою, характером роботи, особливостями документообігу, процедурними питаннями управлінського або контролюючого органу. Якщо розслідування починалось з приводу заяви, повідомлення окремого громадянина, службової або посадової особи, або повідомлення у

засобах масової інформації, є сенс розпочати слідчі (розшукові) дії з допиту особи, яка заявила про злочин, або автора опублікованих матеріалів журналістського розслідування, після чого призначити необхідні перевірки. У випадку, коли інформація про злочин проти довкілля з'явилась під час розслідування іншого злочину, необхідно ретельно дослідити необхідні матеріали та виділити їх в окреме провадження, починати слідчі (розшукові) дії має сенс з огляду місця події.

Слідчий в процесі кримінального провадження, крім процесуальних дій або слідчих (розшукових) дій, здійснює цілий комплекс організаційних, пошукових та інших заходів, отримує і переробляє великий обсяг інформації, вивчає і досліджує явища і факти, що так чи інакше пов'язані з кримінальною подією, що розслідується. При цьому слідчий із непроцесуальних джерел отримує великий обсяг орієнтовної інформації, змістом якої може бути: а) вказівка на об'єкти – можливі носії доказової інформації, їхній характер, місцезнаходження, способи одержання від них джерел доказів, найбільш доцільні прийоми спеціального використання; б) відомості про можливе поведіння учасників процесу доказування на слідстві і в суді; в) орієнтовні дані про обставини, які підлягають доказуванню, що дозволяють вирішити питання про вибір найбільш ефективних способів доказування, тактичних і технічних прийомів збирання доказів; г) відомості, що дозволяють правильно оцінити зібрані у справі докази. У збиранні такої орієнтовної інформації слідчому має допомагати оперативно-розшукова діяльність оперативних підрозділів.

Таким чином, пізнання події минулого – конкретного кримінального правопорушення – здійснюється слідчим, прокурором, оперативними працівниками за допомогою інформаційних процесів, що виступають як засоби пізнання за гносеологічним ланцюжком: факт – відбиття факту – інформація про факт – знання про факт. Вузьке розуміння криміналістичної інформації – це зміст відомостей про злочини, що містяться в системах кримінальної реєстрації, у криміналістичних обліках. У широкому розумінні криміналістична інформація – це складний пошуковий процес збирання доказової інформації про злочини й осіб, які їх скоюють, що здійснюється суб'єктами кримінального провадження (слідчим, прокурором, оперативними підрозділами) за допомогою процесуальних і непроцесуальних форм з метою встановлення істини у кримінальній справі.

При розслідуванні злочинів і отриманні слідчим криміналістичної інформації з

різних джерел виявляється специфічна складність перевірки такої інформації, що обумовлюється рядом обставин: а) неочевидність джерел інформації, що знаходяться в середовищі, яке досліджується, у тому числі обставинці місця події; об'єктивні труднощі у визначенні зв'язків джерел інформації з подією злочину, що досліджується; б) фрагментарність інформації щодо екологічного кримінального правопорушення, що ускладнює її пошук, виявлення та оцінку; в) навмисні дії осіб, що маскують джерела інформації; г) перекручування або знищення інформації, яка цікавить слідчого, як в результаті об'єктивних умов (час, кліматичні умови), так і в результаті наміру зацікавлених осіб; д) небажання передавати слідчому інформацію (приховування інформації); е) труднощі належного правового оформлення процесу виявлення інформації і її джерел, засвідчення, фіксації інформації, одержаної в ході оперативно-розшукової діяльності і введення її в кримінальне судочинство.

На початковій стадії доказування (збирання доказів) здійснюється їх виявлення, відшукування, фіксація, закріплення у встановленому кримінально-процесуальним законом порядку, вилучення доказів з метою забезпечити можливість їх подальшого використання для доказування і збереження для слідства і суду.

На цій стадії доказування: а) виявляються об'єкти, що є носіями джерел доказів – речі і особи як матеріальні носії інформаційних сигналів; б) здійснюється передача інформаційних сигналів від їхніх носіїв до слідчого або суду шляхом одержання показань, огляду речових доказів або місця події; в) встановлюються носії доказової інформації і вживаються заходи щодо збереження всього обсягу доказової інформації; г) одержувана інформація попередньо оцінюється як доказова, а її носій – як доказ; д) накопичуються джерела доказової інформації за допомогою процесуальних засобів фіксації доказів.

На стадії збирання доказів відбувається виявлення, передача і накопичення доказової інформації про екологічне кримінальне правопорушення. Слідчий або суд можуть застосовувати різні методи пізнання для збирання доказів. Залежно від цього змінюються шляхи руху інформації, змінюється роль тих факторів, які впливають на достовірність інформації, захищають від можливості перекручувань інформації при її передачі. До таких методів пізнання відносять: спостереження, вимір, опис (безпосередній і опосередкований). Кожен з цих методів може слугувати як цілям виявлення доказової інформації, так і цілям її фіксації.

Характеристика інформаційної сутності окремих методів пізнання, які застосовуються при доказуванні, зберігає чинність не тільки на стадії збирання доказів, але й при наступних етапах доказування – дослідженні й оцінці доказів.

До речовинних джерел криміналістичної інформації повинні бути віднесені: будь-які об'єкти, що відображають інформацію, необхідну для розкриття і розслідування злочину проти довілля, у формі зміни матеріальних властивостей і ознак джерела, у тому числі речові докази; матеріальні моделі слідів; зразки, необхідні для порівняльного аналізу.

До інших джерел криміналістичної інформації відносяться показання потерпілих, свідків, підозрюваних і обвинувачених – носіїв кримінально-релевантної інформації, які відбивають певні обставини, що відносяться до розслідуваної кримінальної події у вигляді уявних образів, психічних відображень людей про події, явища, дії інших суб'єктів.

У пошуку джерел криміналістичної інформації використовуються паралельно кілька методів, які стосуються компетенції різних учасників (суб'єктів) пошуку: слідчого, прокурора, експерта, спеціаліста, працівника оперативного підрозділу. До плану дій слідчо-оперативної групи включаються методи суцільного або вибіркового пошуку носіїв криміналістичної інформації.

До непроцесуальних форм пошуку джерел криміналістичної інформації відносяться: а) опитування населення певного району, осіб певної професії, можливих очевидців події з метою одержання інформації про можливих свідків, потерпілих, підозрюваних, або іншої інформації про злочин; звернення до населення через засоби масової інформації; б) використання матеріалів інформаційних центрів, криміналістичних обліків; в) здійснення гласних і негласних оперативно-розшукових заходів; г) аналіз газетних повідомлень, листів, телефонних повідомлень, у тому числі анонімних, які містять інформацію щодо кримінального правопорушення

Процесуальні і непроцесуальні форми пошуку й залучення криміналістичної інформації взаємно доповнюють одна одну. Непроцесуальні джерела можуть стати процесуальними. Криміналістична інформація, яка отримана з непроцесуальних джерел, може сприяти виявленню й правильній оцінці доказової інформації.

Висновки. Проблема класифікації джерел криміналістичної інформації про злочини проти довілля та способів перевірки такої інформації потребує подальшого дослідження. Ми звертаємо увагу на той

факт, що криміналістичне вчення про джерела інформації про злочини не отримало належного закріплення в нормах кримінального процесуального закону. Зокрема потребує уточнення норма ч. 1 ст. 214 КПК України 2012 року, яка говорить про самостійне виявлення слідчим, прокурором з «будь-якого джерела» обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Все ж таки, будь-яке джерело інформації має підлягати ретельній перевірці за допомогою різних засобів. Сьогодні ми маємо безліч приватних джерел масової інформації і матеріали, які в них публікуються, є досить суперечливими. Багато цих матеріалів спростовується вже найближчим часом.

Ми вважаємо, що законодавець має розробити відповідні кримінально-процесуальні норми, які б регламентували види інформації про злочини, порядок і способи перевірки подібної інформації. Доцільно додати статті: «Джерела інформації про злочин», «Порядок перевірки інформації про злочин». Подібні заходи допоможуть відфільтрувати другорядну інформацію про правопорушення, які не можна відносити до кримінальних: адміністративні та дисциплінарні проступки.

Етап попередньої перевірки інформації на стадії початку досудового розслідування і сам процес розслідування повинен відповідати системі принципів, які вдало сформулював Я.В. Кузьмичов: а) принципи організації розслідування, які характеризують специфіку організації роботи слідчого, діяльність слідчих підрозділів, взаємодію слідчого з прокурором; б) принципи законодавства України, що концентрують у собі основні керівні ідеї держави в галузі кримінальної політики; в) принципи етичності

і моралі, що допускають використання під час розслідування тільки тих методів, прийомів, засобів, що не суперечать загальнолюдським цінностям, не принижують честі і гідності особи; г) принципи криміналістичної тактики, що дозволяють найбільш ефективно й економно використовувати методи, прийоми і засоби вилучення, дослідження і застосування доказів [9, с. 139].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. – Х. : Одісей, 2012. – 360с.
2. Уголовно-процесуальний кодекс Української ССР : [науч.-практ. комент.] / [В. Г. Белоусенко, Ю. М. Грошевой, А. Я. Дубинский и др.] ; отв. ред. П. Г. Цупренко. – К. : Политиздат Украины, 1984. – 595 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К. : Каннон, А.С.К., 2001. – 1104 с.
4. Мельник В. В. Искусство доказывания в состязательном уголовном процессе. – М., 2000. – 192 с.
5. Буганов О. Співвідношення оперативно-розшукових матеріалів і доказів в кримінальному процесі // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 7. – С. 120–124.
6. Бахин В. П. Тактика использования внезапности в раскрытии преступлений органами внутренних дел : [учебное пособие] / В. П. Бахин, В. С. Кузьмичев, Е. Д. Лукьяников. – К., 1990. – 56 с.
7. Лісогор В. Г. Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства : [науково-практичний посібник]. – Д. : Юридична академія МВС, 2005. – 156 с.
8. Зеленецький В. Форма і зміст рішення про порушення кримінальної справи // Вісник АПН України. – 1998. – № 1(12). – С.111–116.
9. Кузьмичов Я. В. Принципи початкового етапу розслідування // Науковий вісник НАВСУ. – 2004. – № 1. – С.138–142.